

A KÖZTES LÉT TÚLOLDALÁN.

HAJAS TIBOR MŰVÉSZETE ÉS A TIBETI MISZTÉRIUMOK

2019. február 6. – 2019. április 14. | Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum

Kurátor | **Kelényi Béla** *tibetológus*

Kurátorasszisztens | **Végh József** *tibetológus*

A köztes lét túlooldalán a Hopp Múzeum azon kiállításainak sorába illeszkedik, amelyek az ázsiai kultúráknak a 19–20. századi hazai alkotókra gyakorolt hatását állítják vizsgálatuk tárgyává. Ezúttal a fiatalon, tragikus körülmények között elhunyt költő és képzőművész, Hajas Tibor (1946–1980) utolsó alkotói periódusának (1979–1980) olyan műveivel ismerkedhetnek meg a látogatók, melyekben – Hamvas Béla **Tibeti misztériumok** című művének hatására – a **tibeti buddhizmus vonatkozásai** a meghatározók. Kiállításunkban a történelem színpadán – egymástól olykor sok száz évnyi és több ezer kilométernyi távolságra – felbukkanó szereplők között az összekötő kapcsot két tibeti „misztérium” jelenti: a 11–12. században élt tibeti

Milarepa nevéhez is kötődő, belső hőt fejlesztő gyakorlat, a **tummo**, illetve a testhez és az egohoz való ragaszkodás „elvágása”, tibeti nevén a **csö**.

MILAREPA

A 11–12. században élt költő és jógin Milarepa, azaz „a gyapjúruhás” Mila történetének, mítoszának fő témája, hogy a mostoha körülmények között élt ifjú miként próbálta mágikus eszközökkel befolyásolni sorsa alakulását, majd hogyan szembesült ennek negatív következményeivel. Milarepa életének története századokon keresztül részben szájhagyomány, részben Recsungpa nevű tanítványának művén keresztül terjedt, míg a 15. században egyik követője, Héruka megírta a mester első „hivatalos” élettörténetét. Hamvas Béla maga is több írásában foglalkozott Milarepával; ezek harminc évvel később Hajas Tibort is inspirálták.

Az 1959-es tibeti függetlenségi felkelést és a Dalai Láma menekülését követő nagy migrációs hullám után, melynek következtében több százezer tibeti lelt menedékre Indiában, a tibetieknek különösen nagy szükségük volt arra, hogy idegen földön is megőrizhessék és továbbadhassák legfontosabb hagyományaikait az őket követő generációknak. Ennek egyik eszközévé vált a **képregény** műfaja is, ahogy arról a kiállítás bejáratánál elhelyezett, Milarepa életét bemutató két képregény tanúskodik.

Folyosó, első terem

AZ ÉLETKERÉK

Az emeleti folyosó végén a **tibeti életkerék** és a hozzá tartozó magyarázatok fogadják a látogatót. A szerzetesi szabályzat előírásai alapján a kolostorok előterébe festendő **életkerékképek** nem a külső anyagi világot ábrázolják, hanem ennek

„vetítővásznán”, a hat létvilágot. A tibeti életkerék tehát egyfajta etikai útmutató, szemlélőjét megóvja attól, hogy helytelen cselekedetek útjára lépjen.

Az első teremben a Hopp Múzeum tibeti és mongol gyűjteményéből válogatott tibeti buddhista „mennországokat” (Tiszta földeket) bemutató **thangkákat** (tekercképeket) és központi alakjaikat megjelenítő buddhaszobrokat helyeztünk el. Ezt a Mongóliából származó expresszív pokolábrázolások egészítik ki.

A lét forgataga (**szamszára**): a világ. Az indiai felfogás szerint csak emberi testben tudja valaki folytatni a boldogságra és szabadulásra (**nirvána**) irányuló próbálkozásait, egyik életről a másikra. De míg a testtel kapcsolatban mindenkinek egyéni a felelőssége, a világot senki sem sajátíthatja ki magának, mert az a korábbi életekben megtett cselekedetek közös következménye.

Második-harmadik terem:

FÉNYKÉPEK, VIDEÓK, SZEMÉLYES TÁRGYAK

A kiállítás **második és harmadik termében** a Ludwig Múzeum 2005-ös Hajas Tibor életmű-kiállításán is látott **Tumo I-II.** című sorozatok mellett korábban soha ki nem állított, a fennmaradt negatívról csak erre az alkalomra nagyított dokumentumok láthatók. Ezeket összegzik Vető János

kifejezetten a jelenlegi kiállításra készített **Tumo** és **Chöd** című videomunkái is. A fekete-fehér, direkt sokkhatással dolgozó fotográfiákat a művész hagyatékából származó relikviák teszik teljessé.

HAMVAS BÉLA

(és a Tibeti misztériumok)

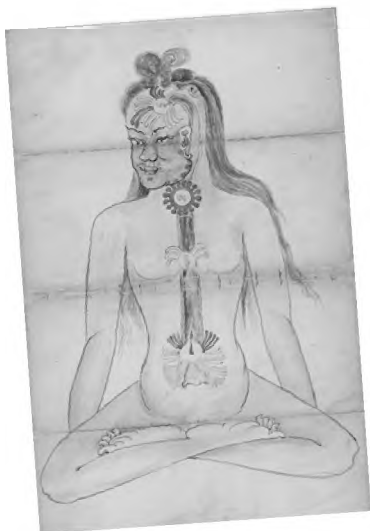
A **Tibeti misztériumok** 1944-ben jelent meg a Fővárosi Könyvtárban könyvtárosként dolgozó Hamvas Béla fordításában. E mű lényegében a teozófia iránt elkötelezett, az I. világháború után Indiában, hindú jógamestereknél tanuló angol Walter Yeeling Evans-Wentz kiadásában, 1935-ben megjelent könyv, a **Tibetan Yoga and Secret Doctrines** (Tibeti jóga és szent tanítások) saját bevezetéssel ellátott, átszerkesztett és rövidített változata.

A **Tumo I.** és **Tumo II.** fényképein megjelent testhelyzetek és tárgyak mind a végletekig vitt személyes próbatételre utalnak. De a géz, az injekciós tűk, az infúziós vezetékek, a ragtapasz, a sötét festékekkel drasztikusan át kent fehér felületek, a dróton lógó villanykörte, a körbe zárt kereszt vagy a nyíl nemcsak a kiszolgáltatottságot és szenvedést, hanem az átlényegülést is feltételezik. A **Chöd** című performanszban egy expander újra és újra kifeszítésével magát „szétnyitó” test és a magnéziummal előidézett „fényrobbanásban” mögötte feltárulkozó, felfelé mutató nyíl nemcsak önkínzást, „vallatást”, hanem egy fizikai léten túli tartományt is érzékeltet.

HAJAS TIBOR

Hajas Tibor az 1960-as években kialakuló magyarországi body art és performanszművészet egyik legelső képviselője. Börtönbüntetése után – részben ezeket a tapasztalatokat is felhasználva – kezdett irodalmi tevékenysége mellett performatív előadói technikákkal foglalkozni. 1979. április 24-től június 22-ig írta **Szövegkáprazat (Sidpa Bardo)** című levél-naplóját, melynek címe és végletesen extrém látomásai az ún. Tibeti Halottaskönyv egyik fejezetére, a halál utáni „létesülés köztes léte”-ben megjelenő létformák megpróbáltatásaira utalnak. 1979. december 12-én (mindössze hat hónappal a halála előtt), Hamvas Béla **Tibeti misztériumok** című műve alapján készítette Vető János közreműködésével **Tumo** című fotósorozatát, december 18-án pedig megrendezte **Chöd** című performanszát, melyhez egy ugyanebben az időszakban előkészített, végül meg nem valósult film is kapcsolódott.

Áttétek és újraértelmezések: A termek falain elhelyezett idézetek érzékeltetik az eredeti tibeti mű, az Evans-Wentz által kiadott angol fordítás, valamint a Hamvas-féle értelmezés közti különbségeket. Ugyancsak kiemelt szerepet kap a Tibeti Halottaskönyv, melyet a tibetiek a köztes létbe való átjutás ceremóniájakor használnak, hiszen ekkor a halott még jobbra fordíthatja „sorsát”.

A negyedik terem

A CSÖ ÉS A TUMMO

A negyedik teremben a belső hó fejlesztése, a **tummo** és az ego „elvágása”, a **csö** gyakorlataihoz tartozó, egyedülálló, az emberi test energiavezetékeit és központjait mutató ábrázolásokat és a szertartásokhoz tartozó eszközöket állítottunk ki. Ilyenek a koponyacsésze (**kapála**), a lábszárcsont trombita, valamint a csengő.

A kiállítást 16 éven felüli látogatóinknak ajánljuk. Továbbá tájékoztatjuk minden kedves látogatónkat, hogy a kiállítás a nyugalom megzavarására alkalmas hanghatásokat és vizuális elemeket tartalmazhat.

A kiállításhoz magyar és (rövidített) angol nyelvű tanulmánykötet készült, ezek a Hopp Múzeum jegypénztárában megvásárolhatók.